

IŽVALGA

Ar šalies verslas pasiruošęs žmogaus teisėms?

● Dr. Donatas Murauskas

ADVOKATŲ KONTOROS „ELLEX VALIŪNAS“ ADVOKATAS, VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO DOCENTAS

Pastaruoju metu netyla kalbos apie įmonių tvarumui keliamus reikalavimus. Iki šiol diskusijos apie tvarumą daugiausia buvo skirtos aplinkos apsaugai ir klimato kaitos poveikio švelninimui. Nors šios problemos išlieka gyvybiškai svarbios, verslas jau visai netrukus bus įpareigotas didesnę dėmesį skirti žmonių gerovei ir žmogaus teisių užtikrinimui.

2024 m. balandžio 24 d. galutinai patvirtinta Įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyva (Corporate Sustainability Due Diligence Directive). Šios direktyvos pagrindu bus reikalaujama, kad įmonės užtikrintų žmogaus teisių ir aplinkosauginių reikalavimų laikymąsi.

ES valstybės turės per dvejus metus įgyvendinti direktyvą – nustatyti priežiūros instituciją, konkrečias su direktyvos reikalavimais įmonėms susijusias teisinio reguliavimo formuluotes. Ir nors galutinis direktyvos taikymas per 5 metus nuo įsigaliojimo apims tik ypač stambias įmones (virš 1.000 darbuotojų ir didesnė nei 450 mln. Eur metinė apyvarta), reikalavimai verslo partneriams tiekimo grandinėje nulems poreikį taip pat ir mažesniems verslo subjektams užtikrinti griežtesnius žmogaus teisių ir aplinkosauginius standartus.

Kaip tai turėtų veikti praktikoje? Kaip pavyzdys galėtų būti įmonės tiekimo grandinėje nustatomi priverstinio darbo atvejai. Kadangi kai kuriose trečiojoje šalyse gali būti neužtikrinama tokia priverstinio darbo draudimo kontrolė kaip ES valstybėse, direktyva (ją įgyvendinantis reguliavimas) reikalaus įmonę ne tik įsitikinti, kad jos verslo partneriai neišnaudoja darbuotojų, bet ir imtis priemonių šioms žmogaus teisių pažeidimams spręsti. Tarptautinės darbo organizacijos duomenimis, pasaulyje iki 30 mln. žmonių yra priverstinai išnaudojami darbe, o kas trečias iš jų – vaikas. Kai kurie parduotuvėse įgyjami produktai gali būti pigūs būtent dėl priežasčių, susijusių su ypač pigia darbo jėga, o gal net jai reikalingų išteklių išgavimo, naudojant priverstinį darbą. Direktyvos įgyvendinimo metu įmonių pastangos mažinti priverstinio darbo atvejus turės būti konkrečios – įmonės turės imtis aktyvių veiksmų, siekdamos išspręsti nustatytą žmogaus teisių pažeidimą.

Mažesnės įmonės tiekimo grandinė bus taip pat aktuali stambiai įmonei, kuriai tiesiogiai taikytina direktyva, – jei iš mažesnių tiekėjų stambioji gauna produkciją, aktuali ir mažesnės įmonės tiekimo grandinės atitiktis žmogaus teisėms. Be to, konkrečios įmonės atitiktis tvarumo kriterijams ilgainiui taps privalomu reikalavimu ir jai siekiant investicijų iš finansinių įstaigų – to neabejotinai prašys tiek bankai, tiek kiti finansavimo subjektai.

Kitas didelę įtaką turintis pokytis verslui – Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva (Corporate Sustainability Reporting Directive), kuri įpareigos dideles bendroves (daugiau nei 250 darbuotojų, metinė apyvarta daugiau nei 50 mln. Eur), biržoje listinguojamas mažas ir vidutines įmones, taip pat mažas kredito įstaigas bei priklausomas draudimo kompanijas teikti tvarumo ataskaitas.

Pats tvarumo ataskaitų rengimas turbūt nėra didžiausia problema, iššūkis yra tai, kaip šios ataskaitos palies verslo sistemą. Tvarumo ataskaitų rengimas nulems būtinybę įvertinti ir atskleisti informaciją, susijusią su įmonės tiekimo grandine. Taigi, verslo partneriai turės būti įvertinti, bendrovei norint pateikti teisės aktų reikalavimus atitinkančią ataskaitą.

Be to, tokia ataskaita bus naudinga, siekiant atskleisti įmonės atitiktį žmogaus teisių ir aplinkosaugos reikalavimams potencialiems investavimo subjektams. Bendrovės, kurioms formalus reikalavimas teikti tvarumo ataskaitą nebus, ilgainiui greičiausiai bus vis tiek linkusios savanoriškai jas parengti – to reikalaus ir užsakovai, ir investuotojai.

Tiek aptariamoms naujosios direktyvos, tiek kiti susiję ES teisės aktai patenka tarp Bendrijos iniciatyvų, kuriomis siekiama sureguliuoti verslo poveikį žmogaus teisėms ir aplinkai. Visos iniciatyvos integruoja svarbiausius kitų organizacijų tvarumo standartus, įskaitant Jungtinių Tautų žmogaus teisių ir verslo pagrindinius principus ir EBPO gaires daugiašalėms įmonėms. Galima numanyti, kad artėja vis didesnės įmonių atskaitomybės žmogaus teisių ir aplinkosaugos klausimais era. Tačiau ar šalies verslai jau pasirengę žmogaus teisės užtikrinti ne tik formaliai, bet ir praktiškai?

irtingas paskatas – ir poreikį bendradarbiauti prezidentui Lietuvoje šias prieštaringas nuomonas patirties, įgūdžių. Baigiantis prezidento G. Nausėdos kadencijai, kad nuo prezidentūros pradžios jam šios kalbos su konservatorių akcentais, tiki atsistatydinusiai šaliai, rodo, kad linkę aktyviai rinkimų kam-

lausimas – kiek patiesios veiksmai ir išsakytus raginimus žiau nekonstruktyvūs žaidimų“. Tą prieš prezidentui jam jo patarėjas Lietuvos kandidatėmis būtų premjerė ansų ministrė Gintarė kad konservatoriai pato užsienio reikalų dsbergi, o premjerė ad neketina siūlytis. Ilti klausimas, kokius dentas ir jo komandas G. Nausėda taip laikyti ministro G. iros. Jo viešai išsakyti ato ir geresnių kandido politikos komisaro amba, švelniai tariant,

akę, kad Amerika agresijos atveju. Net jei karinėmis priemonėybė gali bent jau aiškiai Kinijos bandymas o Taivane sulauktų sako. Be kita ko, tai jas, kurios viršytų edento neturinčias

prieštarigų signalų a į Kinijos agresiją, dina apsiskaičiavimo siekdama palaikyti kas labiau nei Rusija ulio rinkų, ekonomiengtas ribas aiškus elį atgrasomąjį poveikį.

u aneksuoti Taivana, džiama tarptautinė me teisus yra tas, a, yra pavojingas ai. Toks nestabilumas, itai išplistų Azijoje ir

ipnumą laiko galimy- suppranta tik jėgą ir inį Vakarų abejin- etimą pradėti žiaurų a kartą, kai Kinijos ie Taivano, o jos tskyrdžius prieš salą, os pačios klaidos ir

i autokratinėi ir agre- interesai iš esmės Valstijų ir likusio interesais. Naujoji ES vų komanda turi tai eningai kalbėti su Xi. ano svajonė apie „ne- nanoma. Jeigu ne – jų vojingesnė situacija.